

Volarics József¹

A helyszíni szemle szerepe a terrorizmus elleni fellépésben hibrid műveleti környezetben

The Role of Crime Scene Investigation in Counterterrorism Operations in a Hybrid Operational Environment

Absztrakt

A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a terrorcselekményeket követő, nagy kiterjedésű vagy több helyszínt érintő események kezelése során a kriminalisztikai helyszíni szemle miként illeszkedik a terrorizmus elleni fellépés komplex, több szervezetet integráló rendszerébe. A kutatás kvalitatív módszertanra épül, amelynek keretében nemzetközi eljárásrendek – különösen a hadszíntéri helyszínelő csoportok² alkalmazása (weapon intelligence team, WIT), a katasztrófa-áldozatazonosítási eljárás (disaster victim identification, DVI), valamint a radiológiai bűnügyi helyszínelés (radiological crime scene management, RCSM) – összehasonlító elemzésére került sor.

Kutatásunk hipotézise szerint a sok áldozattal járó, a nemzetbiztonságot érintő bűncselekményeket – különösen a terrorcselekményeket – követő helyzetek kezelése erőforrás-igényes, komplex feladat, amelyben a kriminalisztika hagyományos eszköztára önmagában nem biztosítja a hatékony végrehajtást. A szerzők álláspontja szerint a vizsgált eljárásrendek működési logikája a küldetésalapú vezetés (mission command) elveire épül. E modellek a vezetés és irányítás (C2) rendszerében a parancsnoki szándék elsődlegességére, a végrehajtás decentralizálására és a felelősségi körök delegálására építenek, ezáltal lehetővé téve a párhuzamos feladat-végrehajtást, biztosítva a szakmai

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszerzői Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola; hallgató, Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Robbantástechnikai szakmérnök/szakember szakirányú továbbképzés, e-mail: volaricsjozsef@gmail.com

² BAKOS 2023: 23.

autonómia érvényesülését, valamint elősegítve a dinamikusan változó műveleti környezethez való alkalmazkodást.

A tanulmány következtetése szerint a terrorizmus elleni fellépésben a helyszíni szemle nem önálló tevékenységként, hanem egy komplex műveleti rendszer integrált elemeként értelmezhető, amelyben a vezetés, az eljárásrendek és a személyi állomány összehangolt működése érvényesül.

Kulcsszavak: terrorcselekmény, helyszíni szemle, küldetésalapú vezetés, több szervezet összehangolt fellépése, hibrid fenyegetések

Abstract

The aim of this study is to examine how crime scene investigation can be integrated into the complex, multi-agency framework of counter-terrorism operations during the management of large-scale or multi-site incidents following terrorist attacks. The research applies a qualitative methodology based on the comparative analysis of international operational procedures, in particular Disaster Victim Identification (DVI), Radiological Crime Scene Management (RCSM), and the application of Weapon Intelligence Teams (WIT).

The study is based on the hypothesis that the management of situations following mass-casualty crimes posing a threat to national security – particularly terrorist acts – constitutes a resource-intensive and complex task, in which traditional forensic tools alone are not sufficient for effective operational execution. According to the authors, the operational logic of the examined procedures is based on the principles of mission command. Within the command and control (C2) system, these models are based on the primacy of the commander's intent, decentralisation of execution, and the delegation of responsibilities, thereby enabling parallel task execution, ensuring professional autonomy, and facilitating adaptation to a dynamically changing operational environment.

The study concludes that, within counter-terrorism operations, the crime scene investigation process is not an isolated activity but an integrated component of a complex operational system, in which leadership, procedures, and personnel function in an integrated and coordinated manner.

Keywords: terrorism, crime scene investigation, mission command, multi-agency operations, hybrid threats

Bevezető

A napjaink biztonsági környezetét meghatározó fenyegetések között a nemzetközi terrorizmus, valamint az egyes szélsőséges, különösen lőfegyverrel vagy gépjárművel, több ember sérelmére elkövetett erőszakos cselekmények kiemelt jelentőségűek. E jelenségek komplex módon hatnak a biztonság különböző dimenzióira: közvetlenül

érintik a védelmi, politikai és közbiztonsági szférát, ugyanakkor közvetett módon érvényesülnek a gazdasági és a környezeti biztonság területén is.

A jelenlegi poliarchikus nemzetközi környezetben meghatározó szerepet töltenek be a hibrid konfliktusok, amelyekben az állami és nem állami szereplők közötti határvonal elmosódik, és egyes aktorok bűnszervezeteket vagy terrorista csoportokat is alkalmazhatnak stratégiai céljaik érvényesítése érdekében. Ebből következően a terrorizmus a hibrid hadviselés egyik meghatározó eszközeként értelmezhető. Kezelésére összehangolt fellépés szükséges, amely magában foglalja a terrorelhárítási képességek újraértékelését, az érintett társszervek közötti együttműködés fokozását, a kapacitásépítést és a válságkezelésre történő felkészülést is.³ A terrorizmus elleni fellépés így nem értelmezhető elkülönült rendészeti vagy katonai tevékenységként, hanem integrált műveleti keretben jelenik meg.⁴

Rendőri nézőpontból a terrorelhárítás alapvető céljai közé tartozik a terrorcselekmény megszakítása és felszámolása, a bizonyítási eszközök felkutatása és rögzítése, az elkövetők elfogása, valamint büntetőeljárásban történő felelősségre vonása.⁵ A bűncselekmény helyszínén található bizonyítási eszközök összegyűjtésének elsődleges módszere a helyszíni szemle, azonban a terrorcselekmények esetében a helyszínek sajátosságai, valamint a terrorelhárítás mint komplex műveleti keretrendszer a végrehajtott állomány, az alkalmazott eljárásrendek és a vezetés vonatkozásában is indokoltá teszik e nyomozati cselekmény újraértelmezését. Mindez felveti annak vizsgálatát, hogy a helyszíni szemle miként illeszthető a terrorizmus elleni fellépés több szervezetet integráló működési rendszerébe, és e folyamatban milyen szerepet tölthet be a küldetésalapú vezetési szemlélet. A tanulmány e kérdések feltárására kvalitatív módszertan keretében, nemzetközi eljárásrendek összehasonlító elemzésével vállalkozik.

A terrorizmus fogalmi meghatározása

A terrorizmusnak számos definíciója létezik; általános meghatározását a fogalomkörébe sorolt jelenségek összetettsége, illetve fogalmi elemeinek (célok, módszerek, eszközök, körülmények) sokrétűsége jelentősen megnehezíti. A NATO által elfogadott meghatározás alapján: „A terrorizmus erő vagy erőszak személyek vagy vagyontárgyak elleni törvénytelen alkalmazása, illetve azzal való fenyegetés abból a célból, hogy kormányokat vagy társadalmakat befolyásoljanak, vagy félemlítsenek meg valamilyen politikai, vallási vagy ideológiai cél elérése érdekében.”⁶ A kriminológiai megközelítés a terrorizmust olyan célorientált, politikai indíttatású erőszakalkalmazásként írja le, amelynek hatása túlmutat a közvetlen áldozatokon, és a társadalom szélesebb rétegeire gyakorolt pszichológiai befolyáson keresztül érvényesül.⁷

³ MUMFORD 2016: 36.

⁴ MUMFORD 2016: 12.

⁵ BEKE 2022: 50.

⁶ KRAJNC 2019: 1084.

⁷ GÖNCZÖL 2012: 447.

Kutatásunk szempontjából a Boda Mihály által megfogalmazott definíció tekinthető irányadónak, amely szerint a terrorizmus politikai cél érdekében személyek ellen alkalmazott nyilvános és indiszkriminatív erőszak.⁸ E definíció alkalmazása lehetővé teszi a vizsgálati kör pontos lehatárolását: a kutatás a politikai célhoz kötődő, személyek elleni erőszakos cselekmények vizsgálatára irányul, és kizárja a nem politikai indíttatású, több ember sérelmére elkövetett erőszakos bűncselekményeket, valamint azokat az eseteket, amelyek nem személyek ellen irányuló erőszakkal valósulnak meg. A fogalmi szűkítés egyben biztosítja, hogy a vizsgálat a terrorcselekményekhez kapcsolódó, komplex műveleti környezetben végrehajtott kriminalisztikai helyszíni szemlére, valamint annak vezetési és szervezeti sajátosságaira összpontosítson.

A terrorcselekmény helyszíne és a hatósági intézkedések

A nagyszámú áldozattal járó terrorcselekmények következtében kialakuló helyzet olyan komplex műveleti környezetet eredményez, amelynek sajátosságai jelentősen eltérnek a klasszikus bűncselekményi helyszínek jellemzőitől. A beavatkozás elsődleges szakaszában prioritást élvez az életmentés és a veszélyforrások felszámolása. Amennyiben a támadás folyamatban van, vagy az elkövetők még a helyszínen tartózkodnak, azok semlegesítése a további emberéletek elvesztésének, személyi sérüléseknek és anyagi károknak megelőzése érdekében elsőbbséget élvez. Ezzel párhuzamosan meg kell kezdeni az elkövetés módjából és eszközéből fakadó veszélyek felszámolását, különös tekintettel a keletkezett tüzek oltására, a sérült épületszerkezetek és közművek okozta veszélyhelyzetek kezelésére, valamint a fel nem robbant és másodlagos robbanóeszközök felkutatására és hatástalanítására.

A művelet során kiemelt jelentőségű a több szervezetet érintő feladatok összehangolása, ami a vezetés és irányítás (*command and control*, C2) rendszerében valósul meg. Ennek keretében biztosítani kell a helyszínhez kapcsolódó infrastruktúrát, a megközelítési és kiürítési útvonalakat, valamint a kommunikációs csatornákat, figyelemmel a mobilhálózat esetleges túlterheltségére. A helyszín biztosítása többszintű kordonrendszerrel történik, amely nemcsak a terület védelmét szolgálja, hanem a másodlagos támadások elleni védekezés eszköze is. A belső zónában kizárólag a kijelölt egységek járhatnak el, ideértve a mentőegységeket, a tűzserészeket, valamint a *triage* pontokat és további támogató elemeket. A kriminalisztikai helyszíni szemle ebben a környezetben nem elsődleges beavatkozó funkcióként, hanem a rendészeti műveletbe integrált elemként jelenik meg. A bűnügyi állomány tevékenysége a forrányomos felderítés keretében, a rendészeti erővel szoros együttműködésben valósul meg.⁹

A terrorcselekmények helyszínén végrehajtott szemle több ponton eltér a klasszikus kriminalisztikai eljárásrendtől. A különbségek az alábbi fő dimenziók mentén ragadhatók meg:

- műveleti környezet: dinamikus, veszélyeztetett, több szervezet által egyidejűleg használt tér;

⁸ BODA 2025: 566.

⁹ PETRÉTEI 2024: 780.

- prioritások: életmentés és biztonság elsődlegessége a bizonyítási tevékenységgel szemben;
- időfaktor: korlátozott időkeret a nem biztonságos műveleti környezet következtében;
- vezetés: központosított parancsnoki szándék mellett decentralizált végrehajtás;
- erőforrások: nagyszámú személyi állomány és speciális eszközök egyidejű alkalmazása.

A helyszíni szemle feladatai is eltérnek az általánosan meghatározottaktól,¹⁰ a műveleti szempontoknak megfelelően kiemelt jelentőséget kap a holttestek (elkövetők, sértek) azonosítása, valamint az elkövetéshez használt eszközök és anyagok (például lőfegyverek, IED-ek,¹¹ CBRNE-anyagok¹²) jellegének és típusának meghatározása, továbbá a digitális és audiovizuális bizonyítékok felkutatása. A nagy kiterjedésű helyszínek kezelése érdekében a terület szektorokra bontható, ahol az egyes szektorokban önálló szemlebizottságok működnek. A bizottságok munkáját a helyszíni parancsnok által meghatározott szándék és prioritások irányítják. A szakmai feladatok ellátása multidiszciplináris együttműködésben történik, szükség szerint fegyver-, tűzszerész, vegyész vagy radiológiai szakértők bevonásával. Nagyszámú áldozat esetén a katasztrófa-áldozatazonosítási rendszer (DVI) alkalmazása indokolt. A végrehajtó állomány terhelése jelentősen meghaladja a hagyományos helyszíni szemlék során tapasztalt mértéket. A hosszan tartó, gyakran extrém körülmények között végzett munka, a védőfelszerelések használata és a pszichikai megterhelés olyan követelményeket támaszt,¹³ amelyek a felkészítést a katonai jellegű kiképzés irányába közelítik.

A küldetésalapú vezetés megjelenése a DVI-, az RSCM- és a WIT-eljárásrendekben

A küldetésalapú vezetés a NATO doktrínájában a műveletvezetés meghatározó elve, amely a parancsnoki szándék világos, központosított meghatározására és a végrehajtás decentralizálására épül. Lényege, hogy a „mit”¹⁴ rögzíti, míg a „hogyan” megválasztását – az előjárói szándék keretei között – az alárendelt szint döntési autonómiájára bízta.¹⁵

A küldetésalapú vezetés párhuzamos munkamódszerre és az alárendelt szint aktív közreműködésére épülő vezetési szemlélet, amelynek célja az előjárói szándék érvényesülésének biztosítása információs zavarok esetén is, valamint a változó helyzetekhez való gyors alkalmazkodás és a nehézségek kreatív kezelése.¹⁶ Az alárendelt szervezeti elemek a meghatározott célok mentén, önálló döntéshozattal, a helyzethez alkalmazkodva járnak el, miközben a parancsnoki szándék biztosítja az egységes működési keretet.

¹⁰ FINSZTER 2005–2007: 68.

¹¹ *Improvised explosive device, IED.*

¹² *Chemical, biological, radiological, nuclear, and explosives, azaz kémiai, biológiai, radiológiai, nukleáris és robbanóanyagok.*

¹³ VOLARICS 2021: 326.

¹⁴ A feladat célját és végállapotát.

¹⁵ NATO 2022: Lex 8.

¹⁶ CZEGLÉDI 2021: 76.

A küldetésalapú vezetés nem kizárólag katonai doktrinális elvként értelmezhető, hanem olyan általános működési modellként is, amely különböző szervezeti és szakmai környezetekben – eltérő formában, de azonos alaplogika mentén – jelenik meg a komplex, dinamikus és többszereplős helyzetek kezelésében. Ennek megfelelően a következőkben a WIT-, a DVI- és az RCSM-eljárásrendek vizsgálata alapján ismeretjük e vezetési elv gyakorlati megjelenését.

A WIT alkalmazása a NATO C-IED rendszerében

A NATO WIT-képessége a C-IED rendszer harcászati szintű helyszíni (Level 1) információkinyerési (*exploitation*) eleme. A STANAG 2298 alapján a WIT alaptevékenysége a technikai és forenzikus információk gyűjtésére, elemzésére és továbbítására irányul, közvetlenül támogatva a parancsnoki döntéshozatalt a fenyegetés, az ellenséges eljárások és az IED-rendszer műveleti szintű értelmezésén keresztül.¹⁷

A WIT-nek a parancsnoki lánc iránymutatása alapján képesnek kell lennie az IED-esemény feldolgozásának megtervezésére és végrehajtására, ami a parancsnoki szándék keretei között megvalósuló, helyszíni szakértői döntéshozatalra épül.¹⁸ A rendszer hatékonyságának egyik kulcseleme az időkritikus információáramlás, amelyet a parancsnoki láncokon keresztül történő folyamatos jelentési kötelezettség biztosít.¹⁹ Mindez illeszkedik a NATO C-IED-doktrína azon alapelveéhez, amely szerint a képességek alkalmazását a parancsnoki szándéknak megfelelően kell priorizálni és összehangolni.²⁰

A WIT ennek megfelelően olyan képességet képvisel, amely egyidejűleg biztosítja a helyszíni szakmai autonómiát és a műveleti szintű integrációt, ezáltal a küldetésalapú vezetés gyakorlati megvalósulásának egyik jellegzetes példáját adja a C-IED-rendszerben.

A DVI alkalmazása a komplex események helyszínelésében

Az INTERPOL DVI-eljárásrendje egy többszintű, strukturált rendszer, amely a tömeges áldozatok azonosítását egységes, nemzetközileg standardizált keretben valósítja meg. A rendszer alapját a több szervezet együttműködésén alapuló, központilag koordinált, de feladatkörök szerint tagolt működés adja.²¹

A folyamat öt fő szakaszra – helyszín (*scene recovery*), bonctermi vizsgálat (PM, *post-mortem investigation*), eltűnés bejelentése (AM, *ante-mortem investigation*), összevetés (*reconciliation*), a személyazonosság deklarálása (*identification*)²² – tagolódik.

A DVI működésének alapfeltétele a világos parancsnoki struktúra kialakítása, amely biztosítja az erőforrások és a végrehajtás összehangolását.²³ A végrehajtás e struktúrában funkcionálisan decentralizált, ami konkrétan az egyes szakaszokért

¹⁷ NATO 2010: 2.

¹⁸ NATO 2010: B-2.

¹⁹ NATO 2010: 2.

²⁰ NATO 2018: 1-17.

²¹ INTERPOL 2023: 7.

²² ANGAL-PETRÉTEI 2019b: 7-8.

²³ INTERPOL 2023: 7.

felelős csoportvezetők kijelölésében nyilvánul meg. Ennek keretében alapvető követelmény, hogy a koordinációs szerepkörökbe kijelölt állomány magas szintű, a rájuk háruló feladatokkal és felelősséggel arányos szakmai és vezetői kompetenciákkal rendelkezzen, biztosítva a végrehajtás szakszerű irányítását.²⁴

A rendszer hatékonyságának kulcseleme az információáramlás és a folyamatos koordináció, amely biztosítja a szakaszok szinkronizált működését; ennek alapján a DVI-eljárásrend a küldetésalapú vezetés olyan formájaként értelmezhető, amelyben a parancsnoki szint a kereteket határozza meg, míg a végrehajtás a csoportvezetők autonóm döntésein alapul.

Az RCSM mint integrált kriminalisztikai-sugárvédelmi működési modell

Az RCSM egy olyan integrált kriminalisztikai-sugárvédelmi működési modell, amelyben a küldetésalapú vezetés elve a parancsnoki struktúrában és a decentralizált végrehajtásban érvényesül. Az eljárásrend alapját a bűnügyi helyszínelők és a radiológiai szakértők összehangolt, egyidejű helyszíni tevékenysége képezi, amelynek keretében az egyes szereplők szakképesítésüknek és szakmai kompetenciáiknak megfelelően, meghatározott feladatkörben járnak el, ezáltal biztosítva a helyszíni szemle biztonságos és szakszerű végrehajtását.²⁵

A rendszerben a parancsnoki és a végrehajtási szint elkülönül: a teljes művelet koordinációját a helyszínparancsnok látja el, aki folyamatos kapcsolatot tart a műveleti térben dolgozó állománnyal,²⁶ míg a helyszíni tevékenység sugárvédelmi és radiológiai irányítása a radiológiai szakértő feladata, aki a benti munkálatok koordinációjáért felel.²⁷ A végrehajtás funkcionálisan decentralizált, és a különböző szereplők – radiológiai szakértő, helyszínelő, bűnjelkező – szakmai autonómiájában jelenik meg, miközben a közös célrendszer (személyi biztonság és bizonyítéki integritás) változatlan marad. A működés alapfeltétele a folyamatos információáramlás, ezt a műveleti tér és a parancsnoki szint közötti állandó kommunikáció biztosítja.²⁸

Az eljárás strukturált folyamata – az előkészítéstől a radiológiai felmérésen és a forrópontok kezelésén át a helyszín hagyományos kriminalisztikai feldolgozásra történő átadásáig – kontrollált, ugyanakkor adaptív működést tesz lehetővé, amelyben a döntések a helyszíni körülményekhez igazodnak.²⁹

Összességében az RCSM olyan hierarchikusan szervezett, de funkcionálisan decentralizált rendszerként értelmezhető, amelyben a parancsnoki koordináció és a helyszíni szakértői autonómia együttesen érvényesül, ezáltal a küldetésalapú vezetés kriminalisztikai és CBRN-környezetben alkalmazott sajátos megjelenési formájának tekinthető.

²⁴ INTERPOL 2023: 12.

²⁵ KOVÁCS-SZÉLES et al. 2020: 50.

²⁶ KOVÁCS-SZÉLES et al. 2020: 52.

²⁷ KOVÁCS-SZÉLES et al. 2020: 51.

²⁸ KOVÁCS-SZÉLES et al. 2020: 61.

²⁹ KOVÁCS-SZÉLES et al. 2020: 53–59.

A terrorcselekmény és a helyszíni szemle viszonya

A terrorcselekmények helyszínén végrehajtott kriminalisztikai tevékenység összetett, több szereplőt integráló műveleti környezetben valósul meg. A helyszín sajátosságai – különösen a kiterjedés, a nagyszámú áldozat, valamint a jelen lévő veszélyforrások – a végrehajtás során folyamatos alkalmazkodást és gyors döntéshozatalt tesznek szükségessé.

A klasszikus kriminalisztikai eljárásrendek alkalmazhatósága e környezetben korlátozott. Ezt jól szemlélteti a 2015. november 13-án, a párizsi Bataclan koncertteremben végrehajtott terrorista támadást követő helyszíni szemle 20 ezer oldalt kitevő dokumentációja, amely terjedelméhez képest korlátozott mértékben támogatta a bizonyítási célok elérését. A 2015. évi terrorhullámot követően a francia csendőrség, illetve rendőrség a megszerzett tapasztalatok alapján a terrorcselekmények helyszíni szemléjének lefolytatására külön eljárásrendet alakított ki.

E környezetben a küldetésalapú vezetés kriminalisztikai adaptációja nem pusztán alternatív megközelítésként, hanem a hatékony működés feltételeként értelmezhető. A hangsúly a részletekbe menő szabályozásról a célorientált, rugalmas végrehajtás irányába tolódik el.

A helyszíni szemle műveleti sajátosságai és meghatározó tényezői

A helyszíni szemlét a katonai műveletekhez hasonlítva megállapítható, hogy a tevékenységet döntően meghatározó tényezők a krimináltechnikai szakterület esetében is a technikai felszerelés (a mivel), a szervezet (a kivel), illetve az alkalmazott módszerek, eljárások (a hogyan).³⁰ Azonban lényeges különbség, hogy a helyszíni szemle mint eljárásrend kialakítását, habár abban fontos szerepet játszik, végső soron nem a szervezeti és technikai oldal,³¹ hanem a helyszín sajátosságai (kiterjedés, áldozatok száma, speciális körülmények, például CBRN-anyagok jelenléte), illetve a helyszíni szemle céljához kötött feladatok (a küldetés) fogják meghatározni. Ez utóbbiakat pedig a terrorcselekmény mint bűncselekmény elkövetésének módja, eszköze, helyszíne és egyéb körülményei determinálják. Kriminalisztikai meghatározását tekintve:

„A *helyszíni szemle* olyan eljárási cselekmény, amelynek során a büntetőeljárási jog által meghatározott alakiságok betartása mellett rögzítik a helyszínen talált állapotot, helyzetet, körülményeket, felkutatják a nyomokat, nyomhordozókat, anyagmaradványokat, egyéb elváltozásokat és ezek összefüggéseit, hogy a szemle eredményei a nyomozás számára adatokat nyújtsanak, a bíróság előtt pedig tényeket bizonyítsanak, és a valóságot érzékeltessék.”³²

Leegyszerűsítve a helyszíni szemle információszerző tevékenység, amely rendkívül fontos a bűncselekmények megelőzése, felderítése és bizonyítása tekintetében.

³⁰ HAUSNER 2022: 41.

³¹ HAUSNER 2022: 42.

³² ILLÁR 1998: 13.

A terrorcselekmények esetén ezek az információk a terrorelhárítás oldaláról is hasznosulnak (döntően további terrorcselekmények megelőzése, illetve az elkövetők elfogása, felszámolása érdekében), így a helyszíni szemle a terrorelhárítói információszerzés³³ egyik forrásának szerepét is betölti. A tárgyalt összefüggésben a terrorelhárítás a rendszeten belül értelmezhető,³⁴ így e tekintetben kimutatható a helyszíni szemle és a terrorelhárító műveleten keresztül a rendszer közvetlen kapcsolata.

A küldetésalapú vezetés kriminalisztikai alkalmazásának jellemzői és működési modellje

A vizsgált eljárásrendek alapján a küldetésalapú vezetés kriminalisztikai alkalmazásában az alábbi jellemzők tekinthetők meghatározónak:

- a parancsnoki szándék elsődlegessége: a helyszíni szemle céljainak (például elkövetők és áldozatok azonosítása, elkövetési eszközök meghatározása, további támadások megelőzése) világos kijelölése;
- prioritásalapú működés: nem a teljes körű dokumentálás, hanem a műveleti szempontból releváns információk célzott gyűjtése;
- decentralizált végrehajtás: a szektorokra bontott helyszínen működő szemlebizottságok önálló feladat-végrehajtása és döntéshozatala;
- szakmai autonómia: a speciális szakterületek képviselői (például tűzszerész, radiológus, forenzikus szakértő) saját kompetenciájuk alapján döntenek;
- folyamatos információáramlás: a műveleti és parancsnoki szint közötti valós idejű kommunikáció biztosítja a döntések szinkronizációját.

E jellemzők együttesen biztosítják a helyszíni szemle eredményes végrehajtását az összetett, több szervezet által párhuzamosan kezelt bűncselekményi helyszíneken, valamint a terrorelhárítási célok hatékony támogatását.

A küldetésalapú vezetés kriminalisztikai adaptációja olyan keretrendszer eredményez, amelyben a parancsnoki szint által meghatározott cél- és prioritásrendszer mellett a végrehajtás decentralizált, a szakmai autonómiára épül, és folyamatos információáramlás révén biztosítja az alkalmazkodást a változó helyszíni (műveleti) körülményekhez. A fenti elvek a gyakorlatban egymásra épülő lépések rendszerében érvényesülnek, amely a küldetésalapú vezetés kriminalisztikai alkalmazását rendszerszinten írja le:

- Küldetismeghatározás: A parancsnoki szint meghatározza a helyszíni szemle céljait, prioritásait és a végrehajtás kereteit (például életmentés támogatása, kritikus bizonyítékok azonosítása, további veszélyforrások feltárása).
- A helyszín strukturálása: A helyszín szektorokra bontása, valamint a szemlebizottságok kijelölése a feladatok párhuzamos végrehajtásának biztosítása érdekében.

³³ BODA 2025: 579.

³⁴ BODA 2025: 566.

- Feladatdelegálás: A részfeladatok kiosztása a bizottságvezetők és a szakterületi specialisták (szakértők, szaktanácsadók) között, a szükséges kompetenciák figyelembevételével.
- Decentralizált végrehajtás: A végrehajtás során az egyes egységek autonóm módon járnak el, a helyszíni körülményekhez igazodva.
- Folyamatos koordináció: A parancsnoki szint és a végrehajtó egységek közötti információáramlás biztosítja a tevékenységek összehangolását.
- Adaptív korrekció: A változó helyzetnek megfelelően a parancsnoki szint szükség esetén módosítja a prioritásokat és az erőforrások elosztását.

A vezetési és szakmai felelősség megoszlása

A modell működésének alapja a vezetési és szakmai felelősségi körök tudatos elkülönítése:

- a helyszíni parancsnok a művelet egészéért és a koordinációért felel;
- a bizottságvezetők az adott szektor irányítását végzik;
- a szakértők, szaktanácsadók és specialisták saját szakterületükön autonóm döntéseket hoznak.

E rendszerben bizonyos szakmai döntések – különösen biztonsági kérdések esetén – nem képezhetik hierarchikus felülbírálat tárgyát, ami a szakmai autonómia egyik legfontosabb garanciája.

Nézetünk szerint a sok áldozatot követelő terrorcselekmények helyszíni szemléjét végző bűnügyi technikai szervezeti egység hatékony irányítása úgy valósítható meg, ha a küldetésalapú vezetési szemléletet integráljuk a krimináltaktikába. A szakterület összetettsége és a dinamikus műveleti környezet a vezetés decentralizálását és a döntési jogkörök alacsonyabb szintre történő delegálását teszi szükségessé.³⁵

Mivel a helyszín bűnügyi technikai szakterület általi feldolgozására a rendvédelmi művelet keretében, abba integrálva kerül sor, a helyszíni tevékenységért felelős bűnügyi vezető a műveleti hierarchiában a rendészeti parancsnok alatt helyezkedik el. A helyszín részekre bontása után az egyes szektorokba történő belépés csak az ott tevékenykedő szemlebizottságok vezetőinek tudtával és engedélyével lehetséges. Ez a helyszín bűnügyi parancsnokára éppúgy vonatkozik, mint bármelyik, a helyszínen megjelenő szolgálati elöljáróra. Speciális helyzetekben a szemlebizottságok egyes tagjainak szakmai döntése alapján kerül sor a helyszínen tartózkodás időbeni korlátozására vagy akár a helyszíni tevékenység felfüggesztésére, a terület elhagyására (például tűzserész járőr, radiológus szakértő). Értelemszerűen e döntések felülbírálatára sem a bizottságvezetőnek, sem a helyszíni parancsnoknak nincs jogköre.

A bűnügyi technika a műszaki és természettudományok eredményeit (eszközeit, módszereit, eljárásait) alkalmazza a bűnözés elleni fellépés céljaira.³⁶ Az elmúlt időszakban más területekhez hasonlóan a krimináltechnika esetében is bekövetkezett

³⁵ CZEGLÉDI 2021: 78.

³⁶ ILLÁR 1984: 6.

az ismeretanyag nagymértékű szélesedése és mélyülése (specializálódás, szakorientáció), emellett interdiszciplináris jelleggel integrálja a forenzikus tudományok különböző szakterületeinek eredményeit. Ennek következtében egyes szakmai döntések (például adott eszközök, módszerek, eljárások alkalmazása) tekintetében a felelősséget az adott szakterület specialistájához szükséges delegálni.

A bűnügyi helyszín parancsnoka, illetve a bizottságvezetők tevékenysége tekintetében elsődleges követelmény a problémamegoldó képesség, a kritikai gondolkodás, a kapcsolatépítés, a gyors alkalmazkodás és a felelősség delegálása.³⁷ A francia csendőrség, illetve rendőrség által a terrorcselekmények helyszíni szemléjének lefolytatására kialakított eljárásrend vonatkozó tétele szerint a helyszín parancsnokának nem a legmagasabb beosztású, illetve rendfokozatú, hanem az arra szakmai és emberi kvalitásai alapján alkalmas személyt kell kijelölni.

A küldetésalapú vezetés lényegi jellemzői a keretjellegű cél meghatározása, illetve a döntési jogkör delegálása az alárendeltnek számára. A vezető csak abban az esetben avatkozik bele a végrehajtók illetékességi körébe, ha megítélése szerint az általuk hozott döntés veszélyezteti a feladat célját.³⁸ Belátható, hogy az egyes szektorokban párhuzamosan tevékenykedő bizottságok munkáját koordináló bűnügyi parancsnok nincs abban a helyzetben, hogy valamennyi bizottság részére a feladatok minden részletére kiterjedő, szimultán utasításokat adjon. A bizottságvezetők helyzete annyiban különbözik, hogy ők a helyszínen, pontosabban annak adott szektorában tartózkodva irányítják alegységük tevékenységét, így az információkat valós időben, közvetlenül kapják meg. Esetükben a beosztottak irányába történő felelősségdelegálás alapja az egyes részfeladatokat érintő speciális ismeretek és különleges szakértelem alkalmazásának szükségessége (szakértők, szaktanácsadók helyszíni tevékenysége).

Szervezeti és erőforrás-követelmények a helyszíni szemlében

A terrorcselekmény mint bűncselekmény tárgyi súlya, valamint az elkövetés helyszínére jellemző körülmények következtében a szemletevékenység sajátos eljárásrendet, megfelelő technikai felszerelést, továbbá magas szinten képzett és tapasztalt bűnügyi technikus állományt igényel. A helyszín sajátosságai – különösen annak térbeli kiterjedése, illetve az áldozatok potenciálisan nagy száma – a szükséges létszám tekintetében meghatározó tényezőként jelennek meg.

Nézetünk szerint egy ilyen szervezeti egység létrehozása és működtetése a DVI-szolgálat mintájára képzelhető el, amelynek személyi állománya úgynevezett Csipkerózsika-csapatként működik. Ennek lényege, hogy a bevetések közötti időszakban az állomány tagjai eredeti szolgálati helyükön látják el feladataikat, szükség esetén azonban gyorsan szervezett egységgé alakíthatók, és rövid időn belül bevetethetők.³⁹

Ez a szervezeti forma a személyi állomány felkészítése szempontjából is jelentős előnyöket biztosít, mivel az egység tagjai a területi szervek állományában szolgálatot teljesítő bűnügyi technikusok köréből kerülnek ki. Ennek következtében a kiképzés

³⁷ CZEGLÉDI 2021: 78.

³⁸ LIPPAI 2009: 32.

³⁹ ANGYAL-PETRÉTEI 2019a: 121.

elsősorban a DVI-eljárásrend, valamint annak speciális elemei tekintetében szükséges, miközben az alapvető szakmai kompetenciák már rendelkezésre állnak.

A bűnügyi technikus szerepe és szakmai kvalitásai a küldetésalapú működésben

A szemletevékenység végrehajtásának alapegysége a szemlebizottság, amelynek meghatározó alapeleme a bűnügyi technikus. Jelentősége a helyszíni szemle vonatkozásában a hadtudományi irodalomból vett analógiával szemléltethető, vitéz Szombathelyi Ferenc vezérőrnagyot idézve:

„Ez a megismerés, hogy mindennek az alapja a harcos, bennem már régi. Bevallom, hogy nem minden kerülő nélkül jutottam el ide. Sok szép elképzeléstől kellett búcsút venni. Az eseményeket sok cicomától kellett megtisztítani, míg azokat mezítelenre vetkőztetve, felfedeztem a harcost, mint mindennek az alapját.”⁴⁰

Rendőri berkekben ismert, Kovács Lajos r. ezredes úrnak tulajdonított megállapítás szerint „háromféle rendőr van: megélhetési rendőr, jó szakember és kriminalista”. E – részben ironikus, ugyanakkor gyakorlati tapasztalaton alapuló – megkülönböztetés az emberi munkavégzés eltérő minőségi szintjeire utal, amelyek az elfoglaltság, a szakma és a hivatás kategóriáival írhatók le. A bűnügyi technikus tevékenysége ebben az értelmezési keretben hivatásként jelenik meg, amely speciális szakképesítést, valamint meghatározott erkölcsi és morális értékek következetes érvényesítését feltételezi.⁴¹ Ennek megfelelően az a bűnügyi technikus, aki tevékenységét ilyen módon végzi, szakmai értelemben kriminalistának tekinthető.

A kriminalista sajátja az a speciális szakmai szemlélet, amely alapvető jellemzőiben megfeleltethető a hadtudományban leírt katonai szemléletnek. Ez a szemlélet magában foglalja az erkölcsi értékeket (erényeket), a morális elveket, valamint a szakterület elméleti és gyakorlati ismereteit, amelyek együttesen biztosítják a tapasztalatok értelmezésének képességét. Idetartozik az a kompetencia is, amely lehetővé teszi a váratlan, előre nem modellezett helyzetekben történő megalapozott döntéshozatalt. Fontos hangsúlyozni, hogy e szemléletmód kialakulása tudatos és szándékos fejlesztési folyamat eredménye, amelynek kimenete a professzionális autonómia szintjén működő, önálló döntéshozatalra képes szakember.⁴²

Ugyanakkor e szakmai autonómia nem értelmezhető elszigetelt módon, mivel az azt megalapozó tudás megszerzése, valamint a hozzá kapcsolódó társadalmi szerep betöltése kizárólag szervezeti keretek között valósulhat meg.⁴³ A bűnügyi technikus tevékenysége ezért egyszerre egyéni kompetenciákon alapuló és kollektív működésbe ágyazott szakmai tevékenységként értelmezhető.

⁴⁰ FARKAS 2010: 10.

⁴¹ BODA 2018: 135.

⁴² BODA 2021: 173–174.

⁴³ BODA 2018: 142.

A terrorcselekmények helyszínén végrehajtott szemle sajátosságai – különösen a dinamikus műveleti környezet, a veszélyforrások, valamint a több szervezet párhuzamos jelenléte – tovább erősítik a bűnügyi technikus szerepének jelentőségét. E környezetben a tevékenység nem korlátozódik a technikai eszközök alkalmazására, hanem a bizonyítási és a biztonsági szempontok közötti folyamatos mérlegelést igénylő döntési helyzetek sorozataként jelenik meg, amelyben kulcsfontosságú a szakmai autonómia gyakorlati érvényesülése.

A küldetésalapú vezetés kriminalisztikai adaptációja szempontjából a bűnügyi technikus szerepe abban nyilvánul meg, hogy a parancsnoki szándék által meghatározott célok keretei között, saját szakterületi kompetenciájára támaszkodva hoz önálló döntéseket. Ez a megközelítés biztosítja, hogy a helyszíni szemle során végrehajtott részfeladatok – a decentralizált működés ellenére – egységes irányt kövessenek, és illeszkedjenek a műveleti szintű célrendszerhez.

Összefoglalás

Tanulmányunk azt vizsgálja, hogy a terrorista támadásokat követő helyszíni szemlék miként illeszkednek a terrorizmus elleni fellépés rendszerébe, és hogyan támogatják a terrorelhárítás céljait.

A tágabb értelemben vett helyszín mint rendvédelmi műveleti terület, illetve a szűkebb értelemben vett bűncselekményi helyszín kapcsolódásán, valamint a helyszíni szemle során beszerzett információk hasznosulásán keresztül igazoltuk a rendészeti és bűnügyi szakterületek közvetlen kapcsolatát. Amennyiben a terrorcselekmény végrehajtására hibrid hadviselési kontextusban kerül sor, úgy a katonai dimenzió is megjelenik, tovább erősítve a vizsgált jelenség interdiszciplináris jellegét.

A helyszíni szemlét hadtudományi aspektusból, katonai műveletként értelmezve, a meghatározó elemek közül kiemelt figyelmet fordítottunk a szervezetre, az eljárásrendre és a vezetés vizsgálatára. Ennek alapján megállapítható, hogy a klasszikus, részletekbe menően szabályozott eljárásrendek alkalmazhatósága a terrorcselekmények komplex, dinamikus környezetében korlátozott, így indokoltá válik egy rugalmasabb, célorientált működési modell alkalmazása.

A vizsgálat eredményei szerint a küldetésalapú vezetés kriminalisztikai adaptációja alkalmas keretet biztosít a helyszíni szemle hatékony végrehajtására. A modell a parancsnoki szándék elsődlegességére, a végrehajtás decentralizálására és a szakmai autonómia érvényesülésére épül, lehetővé téve a gyors, rugalmas és célorientált működést a több szervezet által párhuzamosan kezelt, összetett helyszíneken.

A küldetésalapú vezetés alkalmazása szempontjából mind a vezetői, mind a végrehajtó állomány tekintetében meghatározó jelentőségű a magas szintű elméleti és gyakorlati felkészültség, valamint a kölcsönös bizalom megléte.⁴⁴ E bizalom alapját az egységes szakmai szemlélet⁴⁵ és a szaktudás⁴⁶ képezi, amely lehetővé teszi, hogy

⁴⁴ LIPPAI 2009: 35.

⁴⁵ BODA 2018: 147.

⁴⁶ CZEGLÉDI 2021: 77.

a vezető a részletekbe menő utasítások helyett keretjellegű direktívákat határozzon meg, és megalapozottan számítson azok szakszerű végrehajtására.

Megközelítésünkben a helyszíni szemle a terrorizmus elleni fellépésben nem önálló tevékenységként, hanem egy komplex, több szakterületet integráló műveleti rendszer részeként értelmezhető, amelyben a vezetés, az eljárásrendek és a személyi állomány összehangolt alkalmazása a hatékony végrehajtás alapvető feltétele.

Felhasznált irodalom

- ANGYAL Miklós – PETRÉTEI Dávid (2019a): *A magyarországi Áldozatazonosítási Szolgálat felállításának kihívásai és tapasztalatai*. Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem.
- ANGYAL Miklós – PETRÉTEI Dávid (2019b): Az Interpol DVI-protokoll-adaptációjával a hazai áldozatazonosítás fejlesztésének útján. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7(1), 3–17. Online: <https://doi.org/10.32561/nsz.2019.1.1>
- BAKOS Tamás (2023): NATO-követelmények a rögtönzött robbanóeszközök elleni tevékenység (C-IED) kiképzésében. *Hadtudomány*, 33(2), 17–29. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2023.33.2.17>
- BEKE József (2022): *A terrorelhárítás kialakulása és fejlődése Magyarországon a hidegháborúban a „C-79-es” akta tükrében*. PhD-disszertáció. Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/21451>
- BODA Mihály (2018): A hivatás és a katonai hivatás története és elemei. *Hadtudomány*, 28(3–4), 135–155. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2018.28.3-4.135>
- BODA Mihály (2021): *A katonai erények. Hadtörténelmi példákkal szemléltetett katonai etikai elmélet*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó. Online: https://doi.org/10.36250/00928_00
- BODA Mihály (2025): A terrorelhárítás etikája: hivatás, halálos erőszak alkalmazása és információszerzés. In RÉMAI Dániel – TALLER János (szerk.): *Terrorizmus. Tanulmányok a terrorizmus komplex jelenségéről és egyes aspektusairól*. Budapest: Ludovika, 563–593. Online: https://doi.org/10.36250/01259_29
- CZEGLÉDI Mihály (2021): A küldetésorientált vezetési szemlélet kialakulását befolyásoló tényezők. *Honvédségi Szemle*, 149(1), 75–88. Online: https://real.mtak.hu/126167/1/HSZ_2021_149_1_Czegledi_Mihaly.pdf
- FARKAS Imre (2010): A Magyar Honvédség vezetésfelfogása változásainak lehetséges irányai és beépülése a kiképzés rendszerébe. *Repüléstudományi Közlemények*, (ksz.). Online: www.repulestudomany.hu/kulonszamok/2010_cikkek/Farkas_Imre.pdf
- FINSZTER Géza (2005–2007): *A kriminalisztika elmélete és a praxis a büntetőeljárás reform tükrében*. Összefoglalás. Kézirat.
- GÖNCZÖL Katalin et al. (2012): *Kriminológia – Szakkriminológia*. Budapest: CompLex.
- HAUSNER Gábor szerk. (2022): *Honvédelmi alapismeretek*. Budapest: Ludovika. Online: https://doi.org/10.36250/01197_00
- ILLÁR Sándor szerk. (1984): *Krimináltechnika*. Budapest: BM Könyvkiadó.
- ILLÁR Sándor szerk. (1998): *Krimináltaktika I*. Budapest: Rejtjel Kiadó.

- KOVÁCS-SZÉLES Éva et al. (2020): Hogyan kezeljünk egy radioaktív anyaggal szennyezett bűnügyi helyszínt? *Belügyi Szemle*, 68(12), 43–62. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.12.2>
- KRAJNC Zoltán főszerk. (2019): *Hadtudományi lexikon. Új kötet*. Budapest: Dialóg Campus.
- LIPPAI Péter (2009): A küldetésorientált vezetés lehetőségei és korlátai. *Sereg Szemle*, 7(2), 30–44. Online: <https://honvedelem.hu/images/media/5f58c5247deda680916938.pdf#page=32>
- MUMFORD, Andrew (2016): *The Role of Counter Terrorism in Hybrid Warfare*. Ankara: NATO Centre of Excellence Defence Against Terrorism. Online: [www.tmmm.tsk.tr/publication/researches/04-TheRoleofCounterTerrorisminHybridWarfare.pdf](http://publication.researches/04-TheRoleofCounterTerrorisminHybridWarfare.pdf)
- PETRÉTEI Dávid (2024): Kriminálisztika, rendészettudomány, forenzikus tudományok – gondolatok az MRTT jubileuma kapcsán. *Belügyi Szemle*, 72(5), 773–789. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i5.pp773-789>
- VOLARICS József (2021): A DVI Hungary 2019-es bevetésének és komplex gyakorlatának értékelése. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Rendészet a rendkívüli helyzetekben: húsz éves a Szent László napi konferencia*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 323–326.

Nemzetközi doktrínák és szakmai dokumentumok

- INTERPOL (2023): *Disaster Victim Identification Guide*. Online: www.interpol.int/How-we-work/Forensics/Disaster-Victim-Identification-DVI
- NATO (2010): *Stanag 2298 C-IED (Edition 1) – NATO Weapons Intelligence Team (WIT) Capabilities Standards*. Brussels: NATO Standardization Office. Online: <https://nllp.jallc.nato.int/cmmt/ciedcoi/CIED%20PUBLICATIONS/STANAGs/STANAG%202298%20NATO%20WIT%20Capabilities%20standards.pdf>
- NATO (2018): *NATO Standard AJP-3.15. Allied Joint Doctrine for Countering Improvised Explosive Devices. Edition C Version 1*. Brussels: NATO Standardization Office. Online: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5aa10fe1e5274a7bd3417176/doctrine_nato_countering_ied_ajp_3_15.pdf
- NATO (2022): *NATO Standard AJP-3.2. Allied Joint Doctrine for Land Operations. Edition B Version 1*. Brussels: NATO Standardization Office. Online: www.coemed.org/files/stanags/01_AJP/AJP-3.2_EDB_V1_E_2288.pdf